

Claire Fontaine

P. VLAMINCK
Conservator

Sprinkhaanrietzanger

De winter 1978-1979 werd besteed aan de geschiktmaking van de belangrijkste vijver van het reservaat: « la grande mare ».

Er werden drie aarden dammen aangelegd, om het waterpeil dat op de diepste plaatsen maar 30 cm bereikt op een hoger niveau te brengen.

Dank zij deze werken heeft de wateroppervlakte zich verdubbeld, en zal het waterpeil in het midden van de poel ongeveer 70 cm bereiken. De huidige waterspiegel wordt op sommige plaatsen afgezoomd door zeer zacht glooiende golvende oevers. Juist voor het water steeg had-

den we de opdringerige wilgen gerooid en de planten gemaaid die toen op de vochtige bodem groeiden.

De zacht glooiende overstromde hellingen hebben de ontwikkeling mogelijk gemaakt van Rus (*Juncus sp.*), Waterzuring (*Rumex hydrolapathum*), enkele Grote lisdodden (*Typha latifolia*), en op sommige plaatsen heeft zich Moeraszegge (*Carex acutiformis*) gevestigd. Op andere plaatsen bedekt het water kleine wilgen- en elzenbosjes. Hier en daar zijn de oevers ook veel steiler. De wateroppervlakte is dus veel meer uitgesneden en haar boorden vertonen een grotere afwisseling.

Begin april werden 31 kilogram Voorn (ongeveer 15 cm lang) in deze vijver uitgezet. Een ongeveer 500 m² uitgestrekte Rietvegetatie, die zich sedert enkele jaren aan de rand van het water op de vochtige maar niet overstromde bodem had ontwikkeld was inmiddels verdwenen.

Eerst toen het terrein opnieuw met 60 cm water overspoeld werd kwam een regeneratie tot stand. Omdat we ze niet gemaaid hadden, overleefden de vergeelde rietstengels verschillende maanden. Natuurlijk zal dit opnieuw verstoorde gebied zijn evolutie voortzetten, en zullen we in de toekomst de eventuele verrijking van het biotoop beleven. Het belang van het experiment ligt in de waarneming van de beheersresultaten.

Voor het eerst hebben we een pleisterende Tafeleend waargenomen (*Aythya ferina*). Vroeger zou zelfs een tijdelijk verblijf van duikeenden op deze poel niet mogelijk zijn geweest. Voor de eerste keer heeft ook een koppel Dodaars (*Podiceps ruficollis*) in het milieu gebroed. Ze hebben 4 jongen grootgebracht. Het is een bekoorlijk schouwspel het voeren van deze kleine dodaarzen gade te slaan. De oudere vogel duikt keer op keer. Na 5 tot 10 seconden onder water te zijn gebleven verschijnt hij aan de oppervlakte met een spartelende vis in zijn snavel. De jonge vogels stormen op hem af, en de eerst aangekomene ontvangt de prooi. Vaak laat een jong de levende vis weer ontsnappen.

De oude vogel duikt hem dan onmiddellijk achterna en bliksemsnel wordt de vluchteling terug gevangen, aan het kroost voorgeschoteld en verzwolgen. In één minuut werden 3 vissen verorberd.

De aanwezigheid van de vissen trekt waarschijnlijk ook de Blauwe reigers (*Ardea cinerea*) aan, die vanaf augustus tot het einde van het jaar regelmatig werden opgemerkt.

Een uitzonderlijke gebeurtenis was echter de aankomst en de broedpoging van de Grauwe gans (*Anser anser*). Op 4 april werd nu eens zwemmend op de poel, dan weer grazend in de aanpalende weilanden van het moeras een eenzame gans waargenomen. Vaak rustte zij boven op de hut van een Muskusrat, die door dit zoogdier werd verlaten toen het waterpeil gestegen was. Tot onze verbazing had de gans boven op de hut een nest gebouwd en het met dons bekleed.

Om elke storing te vermijden hebben wij het nest nooit benaderd en het alleen vanuit een afgelegen schuilplaats bespied. Hoeveel eieren in het nest lagen was natuurlijk niet te achterhalen. Onze bewaking hebben we tot 11 april voortgezet, maar toen verdween de gans. We hebben drie mooie glanzende eieren ontdekt die ze verlaten had.

Men kan zich afvragen of deze eenzame gans (nooit hebben we een koppel gezien), het gebied vaarwel heeft gezegd om zich bij een troep trekkende ganzen aan te sluiten, op weg naar hun traditionele broedplaatsen. Of is zij in dit vredige oord zo verstoord geworden dat zij is wegevlucht? Misschien werd ze gedood op haar zoektocht

naar voedsel. Waren haar eieren bevrucht? Een reeks vragen die onbeantwoord zullen blijven.

In de loop van het jaar werden nog andere ornithologische waarnemingen gedaan: de Slobeend (*Anas clypeata*), de Oeverloper (*Tringa hypoleucos*) de Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*) zijn tijdelijk gasten geweest.

Bij de Meerkoeten (*Fulica atra*) is de broedpopulatie van één tot drie koppels gestegen. Hetzelfde geldt ook voor de Wintertalingen (*Anas crecca*).

Wat de Wilde eenden betreft is het moeilijk het aantal broedkoppels op « la grande mare » juist te schatten, maar ze waren zeer goed vertegenwoordigd.

Vooraf in het najaar verzamelden zich een massa eenden op het water.

Talrijke Wintertalingen en Wilde eenden voelden zich op het einde van de zomer aangetrokken tot de moerasvegetatie die hen een rustige schuilplaats verzekert. Ze verbergen zich graag op de pas overstromde plaatsen waar de wilgen- en elzenstruiken hen aan het oog onttrekken. Vergeten we ook de aankomst en het broeden van de Sprinkhaanrietzanger (*Locustella naevia*) niet, die het aantal in het reservaat verblijvende kleine zangvogels nog aanvult.

Maar naast de aangename verrassingen waren er ook ontgoochelingen.

Enkele soorten hebben dit jaar het reservaat verlaten, waarschijnlijk wegens de strenge winter.

De IJsvogel (*Alcedo atthis*) is er niet in geslaagd te overleven toen de poelen tijdens de eerste weken van het jaar

Dodaars in prachtkleed: eerste broedvogel in Claire Fontaine

toevroren. Dit is waarschijnlijk ook de Waterral overkomen (*Rallus aquaticus*), die we in het moeras niet meer hebben gehoord. De Cetti's zanger (*Cettia cettia*) is sedert de hevige koudegolf eveneens verdwenen en niet meer in het reservaat opgedoken.

Maar wat er ook gebeure, de beheerswerken in het reservaat worden voortgezet. De drassige zeggeweiden maaien en nieuwe aarden dammen aanleggen om het water in de moerassige Piétonvallei op te houden, waren de hoofdbekommernissen van het najaar.

Maar 1979 stond vooral in het teken van een veel nauwere samenwerking tussen onze vereniging en de provinciale overheid die heel het domein van Claire Fontaine beheert.

Laten we er bondig aan herinneren dat de v.z.w. « Centre de Délassement de Claire Fontaine » over uitgestrekte terreinen beschikte, waaronder de Piétonvallei, om er een toeristische infrastructuur uit te bouwen die in het industriegebied van Charleroi-La Louvière ontbrak. Dank zij overeenkomsten tussen deze v.z.w. en onze vereniging kon een natuurreservaat worden opgericht met het oog op de bescherming van biologisch bijzonder waardevolle en voor de streek unieke biotopen, die aan het Centre de Délassement toebehoren.

Het zuidelijk deel van het reservaat, gevormd door de moerassige Piétonvallei, is dus omgeven door terreinen met een toeristische bestemming : roeivijvers, cafetaria, sportterreinen, residentiële kampeerplaats enz. worden of zullen worden aangelegd vlak bij de moerassen en bossen die onder onze bescherming werden geplaatst. Het was dus nodig met de verantwoordelijken voor de toeristische uitbouw contacten aan te knopen om het natuurreservaat te behoeden voor eventuele gevaren die voortvloeien uit de nabijheid van recreatiegebieden, groepen om duizenden bezoekers te ontvangen.

In oktober 1979 heeft het raadgevend beheerscomité van het natuurreservaat bij de provinciale verantwoordelijken voor de uitbouw van het Centre de Délassement een rapport ingediend, dat de ornithologische en botanische rijkdom van het gebied onderlijnt en de aandacht vestigt op de dringende noodzaak deze merkwaardige biotopen te beschermen, en op de belangrijke opvoedende rol van het reservaat.

Het verslag omschrijft tevens het beheer dat wij in het reservaat willen toepassen om de biologische verscheidenheid te bevorderen.

We namen ook contact op met de provinciale overheid en verzochten hen een aanvraag in te dienen voor de aanwerving van personeel in het Bijzonder Tijdelijk Kader. Daardoor kunnen we over de nodige werkrachten beschikken voor de uitvoering van de geplande beheerswerken in het reservaat.

Tot onze grote voldoening werd ons de steun van de provinciale overheid toegezegd.

De v.z.w. « Association pour la Gestion et l'Exploitation Touristique et Sportive des Voies d'Eau du Hainaut », die over de uitbouw van het « Centre de Délassement » toezicht houdt, heeft een aanvraag ingediend voor de aanwerving van 7 personen van het Bijzonder Tijdelijk Kader. Ook de werktuigen (spaden, bijlen, zeisen...) zullen ons geleverd worden.

Wij twijfelen er niet aan dat toerisme en natuurbescherming in Claire Fontaine tot ieders voldoening naast elkaar kunnen leven, indien de samenwerking die dit jaar tot stand is gekomen zich in de toekomst verder gunstig ontwikkelt.

Tenslotte wil ik hier mijn dank uitdrukken aan de Heer Richard CARLIER, bestendig afgevaardigde en voorzitter van de v.z.w. « Centre de Délassement de Claire Fontaine », aan de Heer Raoul DUFOUR, Secretaris-generaal voor Toerisme van de Provincie Henegouwen, en aan de Heer Léon DAUCHOT, gemeentelijk beamte en verantwoordelijke voor de werken in het Centre de Délassement, voor hun belangstelling ten overstaan van het beheer en de bescherming van het natuurreservaat van Claire Fontaine.

Botanische aspecten van Claire Fontaine

A. HAVRENNE

Secretaris van de v.z.w. « Les Naturalistes de Charleroi »

Het reservaat van Claire Fontaine, officieel ingehuldigd in 1970, heeft een normale evolutie doorgemaakt. De talrijke pioniersplanten die zich op de open plekken hadden gevestigd (zand, zandsteen, alluviale klei) hebben de plaats geruimd voor andere met een grotere stabiliteit. Men kan er thans verschillende soorten orchideeën aantreffen : Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*) en Breedbladige orchis (*Dactylorhiza majalis*) in een vochtige weide, die tevens gekoloniseerd werd door Duizendguldenkruid (*Centaureum erythraea*).

De Breedbladige wespenorchis (*Epipactis helleborine*) komt veelvuldig voor in de schaduw van wilgen en berken.

Dit met orchideeën en duizendguldenkruid begroeide grasland, in het noorden begrensd door zandige heuvels, in het zuiden door de beek van Claire Fontaine en in het oosten door de alluviale Piétonvlakte, heeft een grote botanische waarde. Deze is niet alleen te danken aan de aanwezigheid van hoger vermelde beschermde soorten van de Belgische flora (Koninklijk Besluit van 16 februari

1976), maar ook aan de duidelijk merkbare vegetatiezonatie, die van een tamelijk droog biotoop, de zandige heuvels, via een zachte glooiing overgaat naar een uitgesproken vochtig biotoop: de aanpalende Liesgrasvegetatie en de Rietvelden.

Onder de meest stabiele soorten die er zich onlangs hebben gevestigd vinden we Rondbladij wintergroen (*Pyrola rotundifolia* var. *arenaria*) op het zand en onder de berken. Een andere interessante soort is de Waterereprijs (*Veronica anagallis aquatica*) in het noorden van het reservaat, aan de rand van een kleine poel.

Verdere karakteristieke soorten die we er aantreffen zijn Reuzepaardestaart (*Equisetum telmateia*), Donkergroene basterdwederik (*Epilobium obscurum*), Bosbies (*Scirpus*

sylvaticus), Stomp kweldergras (*Puccinellia distans*), Knikkende distel (*Carduus nutans*), Late ogentroost (*Odontites verna* subsp. *serotina*).

Dank zij zijn afwisselende biotopen heeft het reservaat van Claire Fontaine ontegensprekelijk een grote botanische waarde, die ten allen koste dient behouden te blijven als studiemateriaal voor het schoolonderwijs in de streek, en voor de botanici, mycologen, ornithologen, entomologen en eventueel al diegenen die zich in een andere tak van het uitgebreid terrein der natuurwetenschappen willen vervolmaken.

Kortelings zal ook met een onderzoek omtrent de amfibieën worden gestart.

Claire Fontaine

